

УДК 242.21

**ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА
В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ**

**FEATURES OF THE FORMATION OF CIVIL
SOCIETY AND THE INFORMATION SOCIETY
IN MODERN UKRAINE**

Гурицька М. С.,

кандидат політичних наук, доцент кафедри реклами та зв'язків з громадськістю, Інститут журналістики Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Київ, Україна), e-mail: politika@kntu.ua

Рихлик В. А.,

кандидат політичних наук, доцент кафедри геополітичних технологій, Київський національний університет ім. Вадима Гетьмана (Київ, Україна), e-mail: politika@kntu.ua

Шмига Ю. І.,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри реклами та зв'язків з громадськістю, Інститут журналістики Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Київ, Україна), e-mail: politika@kntu.ua

Hurytska M. S.,

candidate of political sciences, Institute of Journalism of the Kyiv Taras Shevchenko National University (Kyiv, Ukraine), e-mail: politika@kntu.ua

Rykhlik V. A.,

candidate of political sciences, Kyiv National Economic University Vadym Hetman (Kyiv, Ukraine), e-mail: politika@kntu.ua

Shmyha J. I.,

candidate of philology, Institute of Journalism of the Kyiv Taras Shevchenko National University (Kyiv, Ukraine), e-mail: politika@kntu.ua

Зміни, що відбуваються зараз в українському суспільстві, свідчать про те, що держава починає виходити на новий етап розвитку. Але цей процес має такі особливості, які роблять проблематичним визначення нових тенденцій як спрямованого руху до громадянського та інформаційного суспільства.

В ідеалі, співпраця між інститутом держави та громадянським суспільством має відбуватись на конструктивних, функціональних засадах. Однак реалії сьогодення повністю доводять, що протягом останніх п'яти років діалог та партнерські відносини між державною і громадянською сферами були відсутні. В наслідку це призвело до розколу суспільства та загострення кризових явищ у багатьох сферах. З огляду на вищезначене можна стверджувати, що на сьогодні в Україні, як ніколи, назріла потреба у виробленні системи заходів і механізмів ефективного розвитку громадянського суспільства, та відповідно – високого рівня взаємодії між державою та громадянським суспільством.

Ключові слова: громадянське суспільство, держава, інформаційне суспільство.

Changes that are taking place now in the Ukrainian society indicate that the state is beginning to enter a new stage of development. But this process has such features that make it difficult to identify new trends as a move towards a civil and information society.

Ideally, cooperation between the state institution and civil society should take place on a constructive, functional basis. However, the realities of the present fully prove that during the last five years there was no dialogue and partnership between the state and civilian spheres. As a result, this has led to a split society and aggravation of crisis phenomena in many areas. Given the foregoing, it can be argued that today in Ukraine, as never before, there is an urgent need to develop a system of measures and mechanisms for the effective

development of civil society and, accordingly, a high level of interaction between the state and civil society.

Keywords: civil society, state, information society.

Ідея громадянського суспільства заснована на необхідності ефективного регулювання взаємовідносин людини з політичною владою, суспільства з державою. Будь-яка політична влада, особливо державна, має тенденцію до розширення своїх повноважень і встановлення тотального контролю над суспільством.

Сенс ідеї громадянського суспільства – підпорядкувати державу суспільству, обмежити свавілля державної влади. Обидві ці ідеї і позначувані ними суспільні феномени тісно пов'язані між собою – правова держава і громадянське суспільство взаємно передбачають одне одного.

Формування громадянського суспільства потребує розвитку механізму самоорганізації як кожної особистості, так і соціуму в цілому. Цю точку зору поділяють багато сучасних українських науковців. Зокрема професор О. Білоус стверджує, що для успішного розвитку України «слід увімкнути на повну потужність особливий український ресурс і механізм саморозвитку, механізм над зусиль у системі об'єднаної всенародної нації, а також механізм інтелектуалізації розвитку суспільства на основі наявного науково-технічного потенціалу, економічної демократії, підтримки ініціативи та самодіяльності громадян» [1, с. 24].

За часи утворення незалежної України формування громадянського суспільства було в числі пріоритетних завдань. Воно продеклароване (за змістом, хоча самого цього терміну в ній не було вжито) в Декларації про державний суверенітет України. Створення громадянського суспільства було передбачене в програмних документах ряду політичних партій. Ця позиція мала місце в більшості проектів Конституції України, які подавалися до Конституційної комісії в перші роки після проголошення незалежності.

Формування громадянського суспільства – наріжна проблема розвитку модернізаційних процесів. Вона завжди була і залишається провідною у світовій політичній думці від античних часів і до наших днів. В сучасній науковій літературі зазначається, що громадянське суспільство є базисом прогресивного розвитку держави, ініціатором в ній раціональних змін. Держава, у свою чергу, захищає принципи самоврядування всіх недержавних організацій, які формують громадянське суспільство. Нерозвиненість громадянського суспільства є однією з причин існування тоталітарних й авторитарних режимів. На протигау цьому високий рівень розвитку громадянського суспільства забезпечує демократичність держави.

Розвиток громадянського суспільства є свого роду індикатором практичного вирішення ряду соціально-політичних проблем, у тому числі реального забезпечення законних прав та інтересів людини. Зафіксовані в Конституції України права і свободи людини та громадянина цілком відповідають міжнародно-правовим

стандартам. Але на практиці не всі декларовані права забезпечуються. І це значною мірою зумовлено нерозвиненістю відповідних інститутів громадянського суспільства. В країні до цього часу немає дієвої й ефективної судової системи. В результаті багато справ, які стосуються захисту особистих прав і гідності громадян, вирішуються некваліфіковано, а розгляд деяких настільки затягується, що їх захист втрачає будь-який сенс.

Вирішальною гарантією прав громадян виступає достатній розвиток матеріального і духовного виробництва, засобів культури, преси, громадських організацій. На жаль, на конституційно-правовому рівні ці питання до цього часу належним чином не врегульовані, в їх вирішенні виявилася явна диспропорція. У той час, як державні інститути мають певну матеріальну і політичну підтримку, основні інститути громадянського суспільства, в тому числі осередки виробництва, науки, культури, освіти, переживають нелегкі часи.

Не виявляють інтересу до розбудови громадянського суспільства політичні партії, хоч їх призначення – бути посередниками між громадянським суспільством і державою, трансформувати в державну політику інтереси громадянського суспільства [3, с. 713].

Стосунки між державою та громадянами розвиваються на ґрунті удаваного демократизму, який є наслідком несформованості стійких груп інтересів громадян, з одного боку, а з іншого – нездатністю або небажанням правлячої еліти створити нові «правила гри» в якості обов'язкових для усіх груп, включаючи і себе.

В сфері економічної політики реалізація ідеї індивідуальної свободи, що необхідна для формування громадянських відносин, виявила антисоціальні, навіть кримінальні форми. Більшість населення не змогла включитися в активну економічну діяльність, втратила грошові вклади – все це не сприяло становленню зрілого громадянина з невід'ємними правами та обов'язками.

На шляху формування громадянського суспільства в Україні існують й інші перепони. Перш за все, стійкі стереотипи, система цінностей, сформована тоталітарним режимом, яка є несумісною з основами громадянського суспільства. В першу чергу психологічний дискомфорт визивають такі цінності, як приватна власність, нерівність доходів, конкуренція, ринок. Ствердження цих універсальних цінностей дуже ускладнюється помилками реформаторів, що привели до різкого зубожіння народу [3, с. 714].

Проблеми формування громадянського суспільства в Україні визначаються ще й слабкістю політичної позиції окремих індивідів. В українському суспільстві політичні позиції громадян залишаються нечіткими, обумовленими, насамперед, первинними (сімейними, родинними) зв'язками. Сторонні люди часто сприймаються як потенційні вороги. На такій психологічній основі не можна створити сучасного суспільства, яке потребує певного рівня довіри поміж громадянами.

Можливість існування сучасних економічних, соціальних і політичних організацій значною мірою залежить від надійності соціальних зв'язків між людьми.

Процес створення автономної особистості ускладнюється ще й тим, що формування нових економічних відносин співпало з процесами національного самовизначення. Як стверджує відомий український науковець Ю. І. Римаренко, «слід позбутися нездатності демократичних сил жити в умовах ідейного і політичного плюралізму» [8, с. 102]. Пристрасть до розривів, до недовіри, підозрливості – давня хвороба, яка вже не раз знищувала українську державу. Звідси випливає надзвичайна актуальність проблеми консолідації, об'єднання зусиль законодавчої та виконавчої влади, партій і рухів, усіх громадян незалежної України.

Процес об'єднання громадян починається з формування консолідуючої ідеї. Це завдання, саме по собі дуже непросте, ускладнюється тим, що класична українська національна ідея на думку, наприклад, Ю. А. Левенця, – це «комплекс гетерогенних суспільно-історичних і політичних уявлень і понять, цілісність її ґрунтується на приматі цінностей органічної системи, якими виступають етнос або нація» [6, с. 236]. Домінування таких уявлень вело до недооцінки ролі і ваги людського чинника як самоцінної сутності. Тому надзвичайно важливо розвивати сучасну українську національну ідею на пріоритетах прав і свобод людини як необхідних атрибутів демократичного становлення і розвитку в Україні цивілізованого суспільства і правового державотворення.

Консолідуючою ідеєю повинна стати ідея України як батьківщини всіх громадян, які пов'язали свою долю з українською землею, причетні до створення тут суспільства, що відповідальне за продовження глибокої історичної традиції і зв'язок її із стратегією світового розвитку.

Але попри всі ці труднощі є й позитивні фактори. Особиста свобода завжди була найдорожчою для українців. Лібералізм в співвідношенні з моральністю, чітким відокремленням добра та зла – це саме українська ідея, яка здатна сьогодні позитивно вплинути на процес досягнення громадянської злагоди.

З іншого боку, явним перебільшенням виглядають твердження, що українці взагалі не мають традицій громадянського спілкування, і як наслідок – раціонального політичного розвитку. В історії України були серйозні спроби політико-демократичної самореалізації громадян. Це релігійно-культурні міщанські братства, політико-правовий устрій Запорозької Січі, демократичність Гетьманщини тощо.

Громадянське суспільство може нормально розвиватися лише за умови збігу чи злагоди між розумовою та управлінською елітами. Владна еліта повинна ставити та реалізувати такі політичні цілі, які, насамперед, не зашкодили б суспільству. Натомість сучасні політики діють за іншим принципом: «вербальний стимул – очікувана

реакція населення» [2, с. 177]. Це призводить до явища набутої безпорадності в особистій сфері, з одного боку, і стану структурного розпаду в сфері суспільного життя – з іншого. Для суспільства це означає суттєву загрозу, тому вирішення усього комплексу проблем, пов'язаних із становленням механізму саморозвитку соціуму, повинне стати першочерговим завданням українських науковців – теоретиків та практиків.

Особливості переходу до інформаційного типу взаємодії між людиною та суспільством в Україні обумовлюється специфікою дії механізмів циклювання інформації у структурі суспільства.

Сприятливою умовою для становлення та продуктивного функціонування інформаційного суспільства є високий рівень соціального інтелекту в Україні. Це обумовлюється тим, що за часів СРСР на розвиток освіти та науки витрачалося понад 10 відсотків сукупного національного доходу, було створено таким чином передумови для вдалого переходу на новий етап розвитку. Це забезпечує можливість тривалого розвитку без соціальних струсів, адже чим більшими обсягами інформації володіє соціум, тим гнучкіші його семантичні фільтри, тим краще він сприймає нову за змістом інформацію, навіть таку, що перевищує межі його усталеного сприйняття. Але входження України у комплексну кризу значно знизило сприятливість умов, адже витрати на освіту та науку зменшилися майже десять разів, головним наслідком чого може бути як загальноцивілізаційне відставання України, так і розпад системи, де знання залишаються поза колом першочергових завдань, що вимагають негайного вирішення.

Через відключеність соціального інтелекту як наявного у соціумі знання щодо варіантів дії за подібних обставин (тобто відключення вмісту соціального досвіду) ця інформація запам'ятовується соціумом у тому вигляді, в якому була отримана, тобто вона не аналізується і не обробляється, не входячи таким чином до соціального досвіду. Отримання інформації через такий механізм, яким вона не селекціонується семантичними фільтрами, формує у соціальній психіці так званий «дистресовий архетип» (О. О. Донченко), яких у психіці українського етносу забагато для їх подолання [4, с. 52]. Наявність таких дистресових архетипів зумовлює однакові дії соціуму (у вигляді своєрідних норм реакцій, тунелів свідомості) у схожих ситуаціях, навіть повторення своїх власних помилок саме через те, що подібна дистресова ситуація не була усвідомлена та проаналізована, тому постійно відключає логічне мислення, активізуючи при цьому емоційно-іраціональний фактор. Виявляється, що чим більше у соціальній психіці таких дистресових архетипів, тим менш здатний соціум до прийняття нових, нестандартних рішень у схожих ситуаціях. Єдиним шляхом зняття дистресового архетипу, як отриманого в процесі історичного розвитку внутрішнього конфлікту, є лише його усвідомлення й аналіз, що дозволяє перетворитися ситуації, в якій виник такий

архетип, на соціальний досвід, формуючи, таким чином, імунітет соціуму до подібного роду збігу обставин. Наслідком дії дистресових архетипів є неврегульованість взаємодії різних сфер суспільства та суперечливості у визначенні шляхів їх розвитку, що свідчить про неспроможність пристосування існуючої системи суспільних відносин до нових історичних реалій [4, с. 53].

Тому об'єктивно та життєво необхідно для українського суспільства стає потреба трансформації усієї системи суспільних відносин та встановлення нових принципів і створення інших засад взаємодії людини та суспільства. Найголовнішим завданням для ефективного процесу такої трансформації є визначення подальших шляхів розвитку українського суспільства. При вирішенні цієї проблеми треба звернути увагу на два моменти: по-перше, визначитися з тим, який тип зв'язку між людиною та суспільством культивувати, тобто створювати систему суспільних відносин, базуючись на капіталі, як це відбувається сьогодні, спиратися на землю та розвивати Україну як аграрну державу, що пропонують деякі науковці, чи акцентувати увагу на діяльності, пов'язаній з інформацією, таким чином сприяючи її перетворенню на головну системоутворюючу складову нового типу суспільства.

Другий момент пов'язаний із визначенням принципової орієнтації України на взірць західних країн, до яких вона належала від часів Київської Русі до XVII століття, чи на євразійські країни, впливу яких Україна зазнала протягом останніх 350 років, коли перейшла у підпорядкування Росії. Це дасть можливість визначитися з тим, до яких політичних союзів Україні треба приєднатися, а з якими просто йти на зближення, адже тенденції світового розвитку свідчать про те, що «наприкінці XX століття на світовій арені діють вже не стільки окремі національні держави, скільки групи країн, які об'єднуються за цивілізаційними принципами» [5, с. 243]. Зорієнтованість і визначеність України стосовно політичних та економічних світових союзів і об'єднань сприятиме зміцненню становища української держави у міжнародному співтоваристві.

На сьогодні ж невизначеність у пріоритетних напрямках подальшого розвитку України призводить до стихійності у процесах трансформації суспільства, створюючи суперечливу ситуацію, коли поряд існують тенденції, одні з яких свідчать про активність індустріального типу зв'язку між суспільством та людиною, а інші – про формування засад суспільства інформаційного, що вже зараз мають гіпертрофований вигляд. Так, інформаційні технології, які застосовуються, в своїй більшості є неліцензійованими копіями фірми Microsoft або «хаккерськими» досягненнями знавців Internet. При цьому розробка власного програмного продукту відбувається на рівні конкретних завдань чи потреб виробництва.

Розвиненої системи створення інформаційних технологій не існує, адже у своїй більшості використання комп'ютерів і програмного

забезпечення можна визначити рівнем електронних обчислювальних машин чи гральних автоматів. Потреба ж у серйозному програмному забезпеченні наукових досліджень (інформаційному моделюванні, прогнозуванні, комп'ютерному аналізі) не задовольняється через відсутність належного фінансування наукових розробок та науки й освіти в цілому, де рівень заробітної платні трохи вищий за некваліфіковану працю та у кілька разів менший від цього показника у сфері матеріального виробництва навіть серед робочих спеціальностей.

В той же час, прагнення отримати великі прибутки швидко і без зайвих витрат призводить до виникнення великої кількості посередників між товаровиробником та споживачем. Створюється ситуація, коли більшість фірм нічого не виробляє, а отримує великі гроші через перепродаж одного і того ж товару, в більшості матеріального продукту, адже щось виробляти на сьогодні виявляється не вигідною справою, яка вимагає великих капіталовкладень, а результат більше ніж сумнівний через недосконалу систему регулювання суспільних відносин. Проблема ж переходу до інформаційного типу розвитку суспільства полягає тут у тому, що його дійсний розвиток та ефективне функціонування знаходиться у прямій залежності від того, наскільки відлагодженим є механізм втілення у життя наукових досягнень і технічних розробок, а також від ефективності його дії.

Отже, успіх України на міжнародній арені залежить від обсягів наукоємкого та високотехнологічного виробництва, яке здатне створювати конкурентноспроможну продукцію, розвиваючи таким чином «проривні» виробництва, які частіше за інші відновлюють технологію та продукцію. Прикладом подібних підприємств можуть бути «Мотор-Січ», «АЗМОЛ», комбінат «Славутич» та інші.

Концентрація уваги на розвитку перспективних видів матеріального виробництва залишає поза колом пріоритетів соціальну престижність інтелектуальної та виховательської діяльності, низька оплата яких ставить інтелект набагато нижче від фізичної праці не тільки за умов індустріального суспільства, але і зараз, коли відбувається трансформація способу організації соціального життя людини, новий тип якого повинен базуватися на духовному виробництві. Тому не дивно, що спостерігається процес «утечки мозгов», коли наукові працівники починають займатися комерцією, створюють свої підприємства чи фірми або просто виїжджають в інші країни, де їм надається можливість для проведення та реалізації власних досліджень.

Таким чином, формування інформаційного типу взаємодії людини та суспільства ускладнюється наявними дистресовими архетипами, обмеженість яких створює певні перешкоди для розвитку соціального інтелекту, неврегульованістю відносин між використовуваними знаковими системами, що обумовлює складність адаптації особистості до динаміки змін, які вимагають креативності та нестандартності мислення.

Особливості взаємодії людини та інформаційного суспільства в Україні визначаються не тільки комплексною кризою українського суспільства, у якій воно перебуває нині, але і цілим рядом інших факторів, серед яких треба визначити вдале географічне розташування країни, яка розташована майже у центрі економічних, політичних та інших стосунків і шляхів між Європою та Азією, особливості українського менталітету та психіки, систему цінностей українців [7, с. 18].

Серед особливостей психіки українців, що будуть впливати на характер інформаційних взаємодій, треба визначити, по-перше, поєднання інтровертованості та індивідуалізму, що обумовлює, з одного боку, повільний перехід суспільства на новий етап розвитку, але порівняно швидка адаптація громадян до нового способу соціальної життєдіяльності; по-друге, переважання емоційності над раціональністю, що пояснює виникнення сьогодні суперечливих ситуацій, прийняття нерациональних рішень тощо; по-третє, це сполучення прагматичності та «м'якості» і терпеливості, що зумовлює гнучкість зв'язків людини та суспільства, створюючи, таким чином, умови для їх безхворобливої трансформації в процесі переходу України до інформаційного типу розвитку; по-четверте, це необхідність існування загальнозначущої національної ідеї, яка здатна об'єднати українців у єдину націю, що, на нашу думку, може стати спонукальною та спрямовуючою силою на шляху втілення у життя базових принципів інформаційного суспільства; по-п'яте, це орієнтація українців на розвиток духовності – так звана екзекутивність, яка на рівні особистості виявляється як потреба у самовираженні особистості, що при поєднанні із духовним характером інформаційного суспільства створює дві односпрямовані сили на шляху формування духовних засад інформаційного суспільства; по-шосте, нарешті, це система цінностей українців, орієнтована на родину та родинне щастя.

Таким чином, особливості сучасного стану суб'єктивної та об'єктивної складової соціального організму України дозволяють говорити про наявність двох типів конфліктів, що існують в українському суспільстві. В першу чергу, це конфлікт між «онтологічним» і «прагматичним», коли символи та знаки культури, фіксуючи онтологічно закономірні шляхи розвитку соціуму, суперечать прагматичним цілям вирішення наявної ситуації, для чого найбільш ефективними виявляються такі способи, що є нетрадиційними і не відповідають діючим у суспільстві цінностям. Суперечливі наслідки виявлення таких протиріч і їх нерозв'язаність спостерігаються сьогодні в Україні, де «культура, наука, мистецтво, моральність, як вираження культури, стають непотрібними», а влада розчищає економічний і соціальний простір для розвитку егопрагматичних форм життя [1, с. 27–28].

Інший тип конфліктів формується на базі невідповідності між уявленням кожної особистості

про саму себе та формами поведінки та діяльності, що пропонує нова система цінностей, яка приходить на зміну існуючій. Людина вимушена витратити величезні адаптивні зусилля для того, щоб знайти оптимальне сполучення своїх власних цінностей та ефективних форм діяльності у нових соціальних умовах.

Суттєвого значення в існуванні перепон у становленні інформаційного суспільства набувають об'єктивні обставини, що стали результатом впровадження реформ, особливості яких виявилися непристосованими до економічної та політичної ситуації на території країн колишнього СРСР. Тому зараз ми намагаємося відновити матеріальне виробництво поряд із духовним «оновленням», яке принципово неможливе за відсутності необхідної матеріально-економічної бази. От і виходить, що при загальній орієнтації світового співтовариства на розвиток інформаційного способу організації соціального життя, Україна рухається у зворотньому напрямку, намагаючись «влловити» те, що свого часу було відкинута як зайве. Тому інформаційне суспільство відходить для України десь за ту межу, за якою не тільки буде усвідомлений і проаналізований історичний досвід української культури, але і будуть створені умови для впровадження інформаційних принципів та цінностей суспільного життя.

Україні сьогодні відбувається поступовий процес становлення громадянського суспільства, який ще дуже далекий від завершення. Вже сформовані органи влади різного рівня, але вони поки що демонструють неспроможність вивести країну із системної кризи, а тому зрозумілим є динамічний процес відчуження громадян від держави, влади і політики.

Забезпечення адекватного рівня взаємодії між державою та громадянським суспільством є нарізною та необхідною складовою політичної модернізації і демократизації, що є прямим шляхом до досягнення суспільної стабільності у майбутньому.

Взаємовигідне партнерство між державою та елементами громадянського суспільства можливе лише за умов паритетного діалогу, тому вкрай актуальною є проблема винаходження новітніх засобів комунікації і відповідної інтеракції. Шляхи подолання суспільно-політичної кризи в українському суспільстві тісно пов'язані з формуванням нового типу громадянської свідомості та відходженням від застарілих типів комунікації і принципів управління. Найбільш вирішальним моментом має бути процес формування цілого комплексу адекватних сьогоdnішнім реаліям спільних цінностей, яких так бракувало в останні роки та які мають бути покладені в основу всіх модернізаційних процесів у державі.

Для становлення громадянського суспільства в Україні необхідною є реструктуризація українського суспільства. До тенденції трансформації соціальної структури нашої держави можна віднести фактичну відсутність середнього класу й значного поступу в його формуванні,

люмпенізацію численних верств населення, появу нових власників, поляризацію багатства і бідності, збереження старою номенклатурою своїх позицій. Через несформованість середнього класу, розшарування суспільства на багатих і бідних переважає принцип сили, а не принцип права, хоча повсюдно декларується намір побудови правової держави.

Розбудова громадянського суспільства в Україні має орієнтуватися на європейські стандарти забезпечення та захисту прав і свобод людини, зокрема впровадження практики належного врядування, доброчесності, відкритості, прозорості та підзвітності інститутів влади, створення умов для різноманіття суспільних інтересів, у тому числі економічних, екологічних, соціальних, культурних, релігійних, територіальних тощо, і форм їх вираження (громадські ініціативи, суспільні рухи, асоціації, об'єднання).

Становлення інформаційного суспільства в Україні великою мірою залежить від успішності вирішення цілої низки питань, серед яких треба визначити наступні: переорієнтація державної стратегії на розвиток науки та розширення можливостей отримання освіти будь-якого рівня разом із впровадженням заходів з підвищення соціального статусу працівників розумової та висококваліфікованої праці; розробка механізмів заохочення молоді до отримання вищої освіти та інтелектуальної діяльності, а також створення умов для реалізації її творчих здібностей і інтелектуального потенціалу; розробка оптимальної політики з питань мови як логічної форми функціонування смислів у суспільстві; за цих засадах перехід до нового розподілу праці за інтелектуальними показниками; розвиток і реалізація соціальних програм захисту прав і свобод громадян України, їх життя та здоров'я; формування засад демократичного суспільства, яке створює необхідні флуктуації, що розширюють можливості для реалізації потенціалу особистості, надаючи їй свободу; переорієнтація сфери виробництва на наукоємкі та високотехнологічні його види; створення сприятливих умов для розвитку нових базових галузей суспільства – телекомунікацій, електроніки, біотехнології, інформатики та ін. Лише здійснення цих завдань створить інтелектуальну базу для подолання кризи, у якій опинилася Україна, формування інфраструктури інформаційного суспільства та його переходу до інформаційного типу розвитку, у напрямку якого рухається світове співтовариство.

Список використаних джерел

1. Білоус, О., Зернецька, О., 2010. 'Право на комунікацію: концепція глобальної комунікаційної політики в інформаційну еру', *Віче*, №2, с.23–28.
2. Бойчук, МА. 'Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: Монографія', К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова.
3. Гурицька, МС., 2008. 'Проблеми та перспективи громадянського суспільства в сучасній Україні', *Держава і право. Зб-к наук. праць. Сер. Юрид. і політ. науки*, К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Вип.41, с.711–718.

4. Донченко, ЕА., 1994. 'Социетальная психика', К.: *Наукова думка*, 207 с.
5. Зуєва, ВІ., 2015. 'Аксиологічний аспект гуманістичної спрямованості інформаційних освітніх технологій', *Мультиверсум*, К., №49, с.241–246.
6. Левенець, Ю., 2001. 'Теоретико–методологічні засади української суспільно–політичної думки: проблеми становлення та розвитку (друга половина ХІХ – початок ХХ століття)', К.: *Стилос*, 585 с.
7. Маруховський, О., 2016. 'Переваги і вади інформаційного суспільства', *Політичний менеджмент*, №1, с.15–19.
8. Римаренко, ЮІ., Шкляр, ЛЄ., Римаренко, СЮ., 2001. 'Етнодержавознавство. Теоретико–методологічні засади', К.: *Ін–т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*, 264 с.

References

1. Bilous, O., Zernecka, O., 2010. 'Pravo na komunikaciju: koncepcija global'noi' komunikacijnoi' polityky v informacijnu eru (The right to communication: the concept of global communication policy in the information age)', *Viche*, №2, s.23–28.
2. Bojchuk, MA. 'Vlada i gromadjans'ke suspil'stvo: mehanizmy vzajemodii': Monografija (Government and Civil Society: Mechanisms of Interaction: Monograph)', К.: *Vyd-vo NPU im. M. P. Dragomanova*.
3. Guryc'ka, MS., 2008. 'Problemy ta perspektyvy gromadjans'kogo suspil'stva v suchasnij Ukraini (Problems and perspectives of civil society in modern Ukraine)', *Derzhava i pravo. Zb-k nauk. prac'. Ser. Jurd. i polit. nauky*, К.: *In-t derzhavy i prava im. V. M. Korec'kogo NAN Ukrainy*, Vyp.41, s.711–718.
4. Donchenko, EA., 1994. 'Societal'naja psihika (Societal psyche)', К.: *Naukova dumka*, 207 s.
5. Zujeva, VI., 2015. 'Aksiologichnyj aspekt gumanistychnoi' sprjamovanosti informacijnyh osvitnih tehnologij (Axiological aspect of the humanistic orientation of information educational technologies)', *Mul'tyversum*, К., №49, s.241–246.
6. Levenec', Ju., 2001. 'Teoretyko–metodologichni zasady ukrai'ns'koi' suspil'no–politychnoi' dumky: problemy stanovlennja ta rozvytku (druga polovyna ХІХ – pochatok ХХ stolittja) (Theoretical and Methodological Principles of Ukrainian Social and Political Thought: Problems of Formation and Development (the second half of the nineteenth and early twentieth centuries))', К.: *Stylos*, 585 s.
7. Maruhovs'kyj, O., 2016. 'Perevagy i vady informacijnogo suspil'stva (The advantages and disadvantages of the information society)', *Politychnyj menedzhment*, №1, s.15–19.
8. Rymarenko, JuI., Shkljar, LJe., Rymarenko, SJu., 2001. 'Etnoderzhavoznavstvo. Teoretyko–metodologichni zasady (Ethno–state studies. Theoretical and methodological foundations)', К.: *In–t derzhavy i prava im. V. M. Korec'kogo NAN Ukrainy*, 264 s.

* * *